

Sabadell
1914

ARS

REVISTA QUINZENAL DE LITERATURA I ARTS
:: :: REDACCIÓ: RAMBLA, 79 ::
ADMINISTRACIÓ: CASA COMAS : RAMBLA, 81

ESPANYA..... 6 PESSETES L'ANY
SUBSCRIPCIÓ: ESTRANGER.. 7 FRANCS L'ANY
NÚMERO SOLT... o'25 PESSETES

ANY II □□

SABADELL, 15 MARÇ 1915

□□ NÚM. 7

ART GREC

R. 45.172

SUMARI

DIRECTOR
Francisco de P. Bedós

«Nostre Teatre Principal», per Manel Ribot i Serra. — «Cançó», «Quan ets lluny de mi», «L'amor que torna», «El secret», per Alexandre Plana. — «Rondalla de la Princesa Mari-flor», per *Flordeniu*. — Poetes Francesos, «Un infant», «El'legia», «La germaneta», «El'le-gia», per André Chénier. — «El Glosari de «Xenius», per *Roland*. — «Llibres», per J. S. i C. — «L'influencia de Valencia en Vives», per J. F. i M., trad.

PIANOS CUSSÓ Sfha.

LA MEJOR FABRICACIÓN ESPAÑOLA

CON APARATO AUTOMÁTICO :: GRANDES MODELOS

SE RECOMIENDAN POR SU LIJEREZA
Y CLARIDAD DE VOCES

VENTAS, CAMBIOS Y ALQUILERES
DE TODA CLASE DE PIANOS

Al contado y a plazos

REPARACIONES Y AFINACIONES
POR EL AFINADOR DE LA
CASA COMAS

LLÁMESE: TELÉFONO núm. 46

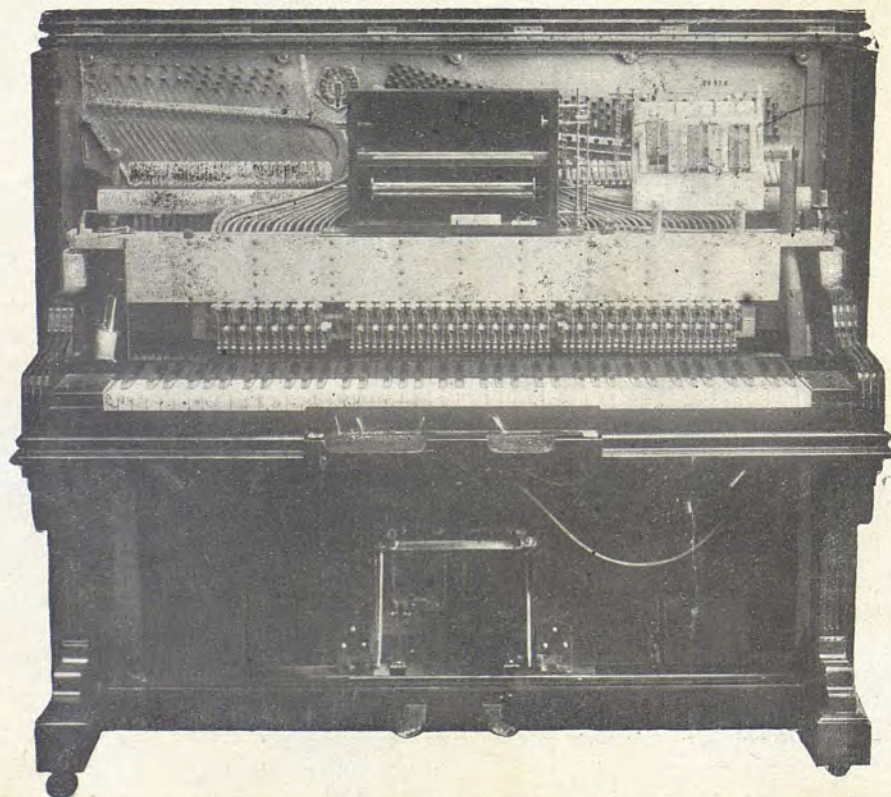
· PÍDANSE PRECIOS ·
Y CONDICIONES A LA

Casa COMAS

Único representante por Sabadell
y Tarrasa

Rambla, 81 · SABADELL

Casa de confianza que cuenta con
30 años de existencia en
la venta de pianos

NOSTRE TEATRE PRINCIPAL

A n'En Narcís Giralt i Sallarès, Director de nostra Escola Industrial, un dels pocs supervivents de l'època a que'm refereixo i un dels qui més pod apreciar-lo en sa justa vàlua, l'hi endreca aquest rosari de records un bon amic qui l'acompanya en el sentiment.

L'any vinent podria celebrar ses noces d'or, i, al complir son cinquantenari, els fills i'ls nets dels qui, posseïts del major entusiasme amb tant d'amor feren bastir-lo en el lloc mateix on s'hi aixecava el runós Teatre vell, venien obligats a honorar la memoria de sos passats procurant sa restauració, embellint sa honrosa herencia i respectant la tradició veneranda d'aquesta urna de records que's diu Teatre Principal.

Lluny d'axò, una Junta mal aconsellada, i l'abandonament i dessidia dels que, poguent-ho evitar, l'han deixada fer, l'hi ha fet perdre el nom i la forma i, convertit en Music-Hall, el casal destinat pèls avis a una institució educadora serà pèls nets..... tot lo contrari.

Fem constar nostra ferma protesta per l'enviliment del que fou nostre tradicional colisséu; i, al fer-ho, permeteu-me evocar records que la justifiquen i posen de relleu la lleugeresa dels qui han autoritzada i consentida aquesta degeneració.

*
* *

Les primeres notes referents a representacions teatrals a Sabadell daten del any 1751, sense mentar aon se donaven. Mes tart, en 1797, s'habilità com a teatre provisional un casal anexe al *Quartel*, situat en el lloc on avui s'hi aixeca la Casa de la Ciutat, en el qual, i ho citem com a detall curiós, se pagaven *cinc quartos* per entrada. A principis del segle XIX s'instalà el primer Teatre definitiu en uns casals situats entre'ls carrers de la Lluna i Sant Domingo, que, al donar origen a un nou carrer, el poble va batejar-lo amb el nom de carrer de les Comedies que encare porta avui.

A principis de 1839, en una plana situada entre'ls que avui son carrer de Sant Pere, Plaça d'Espartero, carrer del Safreig vell i de Sant Pau, s'hi va construir el primer teatre que meresqué aquest nom, en el mateix lloc qu'avui ocupa el Teatre Principal. Aquella plana s'anomenava dels *estricadors* i era propietat del Gremi de Fabricants; en ella hi havia la instal·lació dels estricadors que servien per a la major part dels agremiats, i a son extrem, o part baixa del qu'es avui carrer de Sant Pere, sols hi havia un humil edifici, domicili oficial del Gremi i a la vegada habitació del qui administrava els estricadors. En dit Teatre, que constava de platea i dos pisos, hi actuaven, junt amb aficionats de la població, artistes de fama reconeguda,

ART GREC

entre ells els celebrats primers galans Cerdó i Torrembó i una celebrada actriu coneguda per la Pamies. En el mateix Teatre hi inaugurà sa brillant carrera artística la que fou més tart la mes notable primera actriu del Teatre Català, la eminent artista Francisca Soler de Rós.

L'any 1856, en els terrenys veïns al Teatre va edificar-s'hi l'actual Circol Sabadellès. Davant del Teatre hi havia una plasseta en lo qu'és avui façana del Teatre i saló de descans o vestibul. Mitjançant conveni entre les Juntes del Teatre i del Circol o Cassino, la primera va cedir a la segona el terreny de dita plasseta, a fi de que pogués construir-se el saló de ball del mateix en el primer pis; reservant-se els baixos per vestibul del Teatre i construint de comú acord la fatxada dels dos edificis.

A conseqüència de les obres que s'hi feren, l'edifici Teatre hagué de ressentir-se'n, i en 1862 fou declarat en estat runós, acordant la Societat propietaria sa immediata demolició i reconstrucció. Encarregaren els plànols al senyor Arquitecte Provincial En Francisco Molina, qui va complir l'encàrreg amb un acert verament envejable, tant per les elegants proporcions del edifici, encar que reduïdes, com per ses inmillorables condicions acústiques i sa esplèndida ornamentació. La part decorativa fou confiada als eminents escenògrafs senyors Ballester i Carreras, i en ell hi trevallà activament com a auxiliar el qui fou mes tart el més cèlebre dels escenògrafs espanyols, En Francisco Soler i Rovirosa. Els anys, amb ses injurïes, sols han pogut entelar feblement les belleses de sa decoració. En el marc del escenari i en el magnífic trespol, pintat al escors, pod encare admirars-hi el gloriós sagell dels grans artistes que'l trevallaren. El decorat de repertori, com vulgarment se'n diu, no l'ha tingut mellor cap teatre, i una aciençada restauració fóra el gran compliment d'una missió artística, conservant la immensa vàlua d'aquelles veritables joies de l'escenografia.

Nostre Teatre Principal fou inaugurat la nit del dissapte 13 d'Octubre de 1866, i sa inauguració fou un solemníssim aconeteixement. Constituí la funció inaugural la representació del hermós drama de Antoni Hurtado: *El Toisón roto*, acabant amb la acostumada lectura de poesies alusives, algunes de les quals foren impreses y repartides com a recordatori i de les que'n conservo alguns exemplars; una d'elles, publicada com anònima, era original del benemèrit escolapi P. Francisco Sallarès; dues de nostre compatrici En Pere Folguera i una del literat tarrassenc En Pere A. Ventalló, (Cantor de Egara).

La companyia qu'inaugurà el Teatre i que actuà durant set mesos sense interrupció, qu'era en aquells temps la durada natural de la que se'n deia temporada d'hivern, la formaven la primera actriu Ramona Passos, la dama jove Dolors Mate i la actriu còmica Rosalía Soler. Hi figuraven com a primers actors En Fèlix Ribot i En Antoni Comas, com a primer actor còmic l'Iscler Soler, com a galán jove En Gil Vilasau Anglada i com a actor genèric En Joaquim Miralles. Completaven la companyia molts aficionats sabadellencs entre'ls que hi figuraven ventatjosament En Pau Griera, En Tomàs Candaló i En Joan Moix.

Amb motiu del homenatge que va tributar-se al gran Iscler Soler a Tarrassa, i poc temps després a causa de la seva dolorosa pèrdua, els biògrafs del excels artista han detallat sa vida i molt particularment els començos de sa

carrera; mes cap d'ells ha fet menció de sa estada a Sabadell on veritablement hi actuà per primera vegada com a primer actor còmic. Cert es, com s'ha dit, que debutà al Odeón de Barcelona en 1864 i que hi actuà en 1865; però no ho és que sortís del Odeón per a ingressar a Romea. Sortí del Odeón contractat per a Sabadell, actuant aquí desde l'Octubre de 1866 fins al Maig de 1867, passant en la pròxima temporada a formar part com a actor genèric de la companyia de Romea.

I com la personalitat del gran actor es de tant relleu, i no hi ha detall per insignificant que sembli que no tinga gran vàlua per a la historia, podem donarne alguns de molt curiosos respecte a l'actuació del Iscler Soler a Sabadell en aquesta primera temporada de nostre Teatre Principal; fent constar de pas que nostre públic va sentir sempre per ell una predilecció tant extraordinària com cap altre artista hagi pogut alcançar. L'hi provà en les moltes temporades que feu després en nostres teatres; i la predilecció de nostre públic trobà sempre per part del gran artista una noble recompensa. Ell deia sempre amb sa sinceritat característica:—Quan vaig a Sabadell, vaig a casa meva.—I era ben cert.

Encare qu'en la temporada que ressenyem figurava en la companyia com a actor còmic, tenia especial predilecció pels papers de segón galán o de traïdor, com ne deia'l públic allavors; aixís es que en moltes obres hi desempenyava dit paper. El recordem entre altres en el del *Comde-Duque* de Olivares del drama de'n E. Florentino Sanz: *D. Francisco de Quevedo*, i en el de Miquel, el francès de *Las Joyas de la Roser*, del que'n feia una hermosa creació. Quan molts anys després l'admiràvem en sa superba creació del *Subcabo de Mossos* en *Lo Pubill*, no'ns sorprenia gens; l'hi coneixíem d'anys aquella especialitat.

La primera obra catalana que's representà en nostre Teatre Principal fou la comedia de'n Vidal i Valenciano: *Tal hi va que no s'ho creu*, on l'Iscler Soler en el paper de *Roch* hi obtingué un èxit sorollós. Més tard hi estrenà'l *Silvestre* de *Un barret de rialles*, fent-se cada dia més popular. Després hi representà el *Manel* de *Las Carbassas de Montroig* i l'Ignaci de *Lo Castell dels Tres Dragons*, estrenats per ell en la temporada anterior a l'Odeón de Barcelona.

La primera actriu Sra. Passos va escullir per a benefici el popular drama de Palou i Coll: *La Campana de la Almudaina*, estrenant després la parodia del mateix drama, *La Esquella de la Torratxa*. En aquesta obra hi alcançà un gros èxit la Rosalía Soler, muller del Iscler Soler, qui s'encarregà del paper de *Paula* per ésser castellana la beneficiada. La Rosalía Soler, retirada fa molts anys del teatre, viu afortunadament encare. Pogué endolcir la penosa malaltia i'ls derrers moments de son ilustre marit, com l'hi havia endolcit la vida. L'hi enviem una coral salutació en nom de Sabadell que no la oblida.

El primer drama català representat en nostre Teatre Principal fou *Las Joyas de la Roser*, a benefici del primer actor En Fèlix Ribot, que feia del avi *Bernat* una notable creació. Repetirem aquí que l'Iscler Soler, que no actuava a Barcelona quan s'estrenà aquesta obra, hi representà'l paper de *Miquel*. Fins molts anys després no va encarregar-se del paper de *Pau*, que fou desd'allavors una de ses millors creacions.

Per benefici de'n Soler va representar-se un drama titolat: *El Diablo en Salamanca*, i s'estrenà la gatada de'n Pitarrà: *El punt de les dònnes*.

La primera temporada que resenyem va cloure's amb el benefici del actor genèric En Joaquim Miralles, representant-se el drama de'n Pitarrà: *Las Modas* i la pessa: *Cosas del oncle*, desempenyades ambdues per la Companyia del Romea, en la que hi figuraven la Soler de Rós, En Villahermosa, En Fontova i En Clusellas.

Hem consignat tots aquets detalls de la primera temporada, insignificants per a alguns i cançoners per a molts altres, per lo que representen en el complement de la biografia del gran Iscle Soler i en la historia dels primers temps del modern Teatre Català. Si avui algú m'ho critica tinc la seguretat de que, amb el temps, algú m'agrairà l'haver conservat un enfilall de records dels primers anys de ma vida.

Un altre record curiós. L'escut de Sabadell, que figura al centre superior del marc del escenari, va ser grollerament destruït. Es una mostra de la cultura dels revolucionaris de 1868. Son furor antimonàrquic va desfogar-se contra les corones, i no sabent que les lleis de la heràldica estàn per demunt de les lleis polítiques, i que la corona d'Infant del escut de Sabadell es un símbol històric que no té rès que veurer amb les institucions, se prengueren la molestia, que no fou petita, de destruir la corona qu'encimava l'escut, deixant hi un buid groller que pod observar-hi encare.

Nostre Teatre Principal fou, i pod dir-se ben alt, després del Romea de Barcelona, el més ferm propagador i el més hardit sostenidor del Teatre Català, lo que equival a dir qu'ho fou també'l públic de Sabadell. Dirigit i administrat durant molts anys per mon malograt oncle En Fèlix Ribot, a qui professaven particular estima tots els autors dramàtics de la primera època, recordant ses campanyes artístiques en el Romea com a primer actor del Teatre Català durant els anys 1869 i 1870, va donar-se'l cas moltíssimes vegades d'ensajar simultaniament una obra nova en el Romea de Barcelona i en nostre Teatre Principal, estrenant-se en aquest últim dos o tres dies després que al Romea. Recordarem, entre altres, *Lo Rector de Vallfogona*, *La Didà* i *L'Angel de la Guarda*, de'n Pitarrà; *La Copa del Dolor* de'n Narcís Capmany; *Romanços* de'n Joaquim Alcàntara i *Els Fadrins Externs*, de'n Feliu i Codina. I a Sabadell hi acudien tots els autors catalans com si's tractés d'una veritable estrena, admirant sempre'ls notables conjunts que aquí s'obtenien.

Cal fer constar també que, en aquella temporada, va constituir-se en nostre teatre una companyia de aficionats dirigida per un digníssim patrici, l'il·lustrat tipògraf En Pere Vives, fundador de la tipografia del seu nom i una de les personalitats que donaren més relleu a Sabadell en aquell temps. El Sr. Vives, amb son prestigi personal i sa valiosa intel·ligència, agrupà a son entorn a la joventut més distingida de Sabadell i constituí amb ella una companyia digna, que representava amb una cura i un interès altament lloable lo més clàssic del repertori. En aquell temps la joventut distingida entenía qu'era aixís com se feia tasca cultural; avui ja s'entend d'altra manera.

Hem progressat? Hi ha qui assegura que sí; ho duptem, pero no volem discutir-ho. De totes maneres, si una senyal

d'aquest progrès es la desaparició de nostre vell Teatre o, lo qu'es pitjor encare, l'enviliment de que l'ha fet víctima el poc escrúpol dels seus administradors, planyem-nos'en d'aquest progrès, que no tardarem pas gaire a sofrir-ne les conseqüències.

I, acabem com hem començat, protestant amb totes les nostres forces i amb el més viu sentiment de aquesta indigna profanació.

J. Manel Ribot i Serra

Cançó

Sembla avui que sies muda
com si la fresca alegria
dels teus ulls ja fos perduda
de mirar la llunyania.
Arraulida, en un escó,
sembla avui que sies muda,
lluny la claror.

En la calma dels teus ulls
un neguit hi deixa espurna.
Amb els dits febles reculls
brins d'herba. Com dins d'un'urna
una antiga flor reclosa,
en la calma dels teus ulls
l'amor reposa.

Mentres reposa l'amor
el desig que t'arborava
are se't fon en dolor
per la carn commosa i brava.
L'hora del gaudi s'esmuny,
mentres reposa l'amor
tot se fa lluny.

Quan ets lluny de mi

Talment me sembla el teu encís la espiga
d'un camp de blat que remoreja al lluny.
Pel camí que s'hi va molt temps se triga:
camí de pedres sota el foc de Juny.

Cada herba i cada brolla que's calciga,
per arribar fins on tu rius, me puny.
Llarg el camí com per una formiga,
i encare sembla que corrent s'esmuny.

I dic els noms dels arbres per distreure
mon pensament, i la frisança atia
el viu daler que'm dona el fer camí.

Quan soc a la paret colgada d'eura,
vora ta casa, enrera tornaria
per l'alta joia tornà a vení.

L'amor que torna

Tota la casa es tancada
i tremola el forrellat
al cop ferm de la ventada.
No fóra ben ajustat?

Are que en la nit arriba
de molt lluny un clar ressò,
penso si serà més viva
l'amor perduda, que jo.

El foc en la llar rondina.
El gat miola amb el vent.
I sento una veu que afina,
llàgrima fosa en lament.

Es l'amor que creia anada
massa lluny de tot camí,
que are frisa en la tornada
perquè jo la vulgui obrí.

—Si are truques a ma porta,
jo no sé d' on ets vinguda.
Ja't tenia per ben morta
i encare sembles crescuda.

Vina, la llar és encesa.
Vina, escalfa-t i oblida
cad'hora que hakis malmesa.
Plora una mica, arraulida.

Mira'm després, poc a poc.
Seiem-nos vora la taula,
que'ns penetri, dolç, el foc
d'avans, sense dir paraula.

El secret

De petits núvols blancs i fonedços
la nostra vida lenta s'ha filat.
No veiem els espais del cel tot llisos.
Aon és el moment de la vritat?

Sabem que hi ha una força veritable
i purs moments en un recó del mon,
vora el baf i la calda d'un estable
o dins la llar on l'aire fret se fon.

I cercant ço que dóna clar sentit
—paraula nostra o veu de la natura—
ens arriba la nit
que'l nostre cor s'atura.

La ment encare cerca, i ja no és l'hora.
I sobre'l llavi clòs al infinit
silenci, trem a fòra
cada paraula del secret no dit.

ALEXANDRE PLANA.

ART GREC

*
* *

En aquest nombre comença la col·laboració a ARS d'una distingida dama de la nostra societat, qual nom s'amaga sots el pseudònim de Flordenéu.

Amics com som de la metàfora, bé podem dir que aquesta flor de neu nascuda en el mes de febrer—mes de la neu i les violes—es una viola qui havia estat fins suare modestament abscondida en el verger familiar.

Mes, sempre hi ha un camí generós qui ens mena—i de vegades no ens en adonem—envers i fins el lloc de humilitat on rau la pura bellesa.

Aquest camí nosaltres l'hem trobat i ell ha fet que descobríssim aquesta nova escriptora, fins ara inèdita i de la qual ARS té l'honor de publicar el primer treball, que col·laborarà desde ara a la nostra Revista.

Rondalla de la princesa Mariflor

I

Una vegada hi havia un rei i una reina que tenien una filla apel·lada Mariflor.

Mariflor era tan formosa, tan formosa, que mai s'havia vist prodigi igual de bellesa. Set fades tingué per padrines. Sis d'elles la tocaren amb llurs varetes màgiques dotant-la de totes les perfeccions. La sèptima va dir a la Reina que ella no feria cap dò a la Primceseta.

Quan Mariflor sigués gran, ja feta dòna, si quelcom trobava a faltar en sa vida, que la invoqués, i ella, la sèptima fada, acudiria al instant.—Jo, digué, habito en una muntanya vora la mar. Que vingui Mariflor, que vingui a la platja en una nit de lluna.

II

Va creixer la Primcesa entre la benevolença i la admiració de tota la Cort. Altrement, ella, además d'esser bonica, era amable i complascenta i plena de gracia.

Els seus mestres no havien de renyar-la mai. Era molt aplicada i tenia gran facilitat per a aprendrer les lliçons; la seva intel·ligència era clara com un espill.

Els reis li proporcionaven tota mena de divertiments. A la nit, el palau s'iluminava esplèndidament; i era tant alegre tot lo que voltava a Mariflor que mai siguié temptada d'esguardar les estrelles; no pogué ésser contemplativa ni estar un moment a solas amb ella meteixa.

Ses padrines venien a veurer-la cada any; i quan Mariflor fou arribada an aquella hora en que la dòna conserva encare els encants de la infantesa; quan està com una fruita primerencament assaonada i té la justa maduresa, un xic àcida, per a que no ens sobti la dolçor; quan era com una rosa entre-oberta que mostra sa bellesa sense obrir-se, les fades la tocaren amb la vareta màgica i Mariflor romangué sempre així.

De tots el reialmes vingueren prínceps atrets per la seva formosura. Ella els esperava sempre joiosa i alegre, com s'espera un nou espectacle. De bell enduvi, semblava qu'era l'últim el preferit; després la Primcesa deia als

seus pares que no volia casar-se encare, lo qual desplaçava molt als Reis ja que ells desitjaven que Mariflor els dongués un príncep herèu.

III

Un dia ella preguntà a la Reina perquè, tenint set padrines, només sis venien a veurer-la. La Reina repetí a Mariflor lo que la sèptima fada li havia dit, i desde aquell moment Mariflor no pensà en altre cosa que en veurer aquesta misteriosa fada. No es que trovés res a faltar, era massa feliç; però el misteri la atreia fortament.

En la Cort de Mariflor hi havia un gran poeta que, com amant de la bellesa, vivia enamorat de la Primcesa. Els seus versos cantaven en magnífiques estrofes l'estat de la seva ànima. Però en la Cort no hi havia ningú que'l comprengués. Ell ho sabia bé, però això no'l preocupava i cantava com els rossinyols, per una necessitat imperiosa de cantar. Mariflor no s'havia fixat en ell; el veia sens mirar-lo. Además ell no era adulator ni cortisà i no procurava ferse visible.

IV

Una nit de gran festa, quan el ball estava més animat, Mariflor vegé un raig de lluna que il·luminava el jardí amb una pal·lidor misteriosa. Allavors va recordar-se de la seva sèptima padrina, i, sense ésser vista, va correr cap a la platja; va parar-se astorada, car anava a cridar a la seva padrina sense saber lo que volia. Però el seu desig podia més, i la curiositat vencí la reflexió. Extengué els braços com un nin encapriciat i, enlairant la esbelta testa, va cridar, amb veu sonora i penetrant, la sèptima padrina. Aparesqué la fada misteriosa al seu davant. Mariflor ne fou estremida i tota l'ànima li brillava en la claror dels seus ulls.

—Deu meu! Què tenia aquella fada que aixís la tresbalsava? Aquella fada tenia un somriure suau, suau; no era el somriurer adulator o d'admiració a que estava acostumada la bella Primcesa.

La fada la mirava. O' aquella mirada serena, gran, penetrant. Mariflor sentia un plaer dolorós; quelcom hi havia en ella que la feia gaudir i sufrir a un temps. Mariflor restava muda d'embadaliment i, vetaquí que la fada li digué:—Què'm vols, Mariflor?—I aquella veu feu estremir-la de nou; balbucejà sense saber què respondrer, i la padrina, que llegia en la seva ànima, li va dir: Quan les altres fades mes germanes te prodigaren sos benifets ja vegí que ton cor dormiria de tanta felicitat. Afortunadament, dorm Mariflor, ell es tan gran que no han pogut occirte'l.

—O' padrina,—digué Mariflor, ja més serena i encoratjada per la veu d'aquella aparició—Jo he llegit molts comtes i histories en llibres que les meves padrines m'han regalat i a on hi havia sempre un príncep o galant enamorat que, per molts obstacles que s'interposessin entre ell i la seva amor, sempre els vencí la seva valerosa estimació.—Jo, en canvi, trovo vulgars a tots mos pretendents. Els primers dies em distreien, doncs tots se presentaven de diferenta forma, però en els fons tots eren iguals.

—I tots seràn iguals, Mariflor, mentres tú no et transfor-

mis; mentres no senti la teva ànima el perfum de l'amor, mentres no daleixis, mentres no ploris. Per a que l'amor floreixi en nosaltres cal que tots els nostres actes, fins els més ínfims, vagin an aquest fi. I hem d'ésser bons d'una bondat sublim que'ns fassi ésser indulgents amb els demés i implacablement severs amb nosaltres mateixos; hem de despendre'ns de les petites miseries que ens assetgen i hem de tenir l'ànima disposta als sacrificis que la purifiquen i la fan digna de les grans belleses de la vida, de les quals l'amor es la més gran perquè ell es l'ànima del mon. Si en tú no portessis l'amor, passaries, com has passat fins avui, pèl costat de moltes coses belles sense que't fessin vibrar de la llur emoció.

Per això jo vull fer-te, Mariflor, el dò de despertar la teva ànima.

I la fada, amb sa vareta màgica, tocà el pit de la Primcesa i en aquell mateix instant quedà transfigurada. Brillaren els seus ulls i s'obriren en pasme dolcíssim, rutilants d'una llum interna i radiosa. Va somriurer, i la seva boca pareixent a un capoll de rosa s'entreobrí amb suavitat d'oració. Tota ella sentia el ritme i la bellesa de les grans coses creades que fins allavors li havien passat desapercubudes, i la fada, mirant-la satisfeta, li va dir: — Ves, Mariflor; amb tu va l'amor i ell t'il·luminarà i t'ensenyarà a coneixer els homes.

La Primcesa Mariflor callava. Besà la vora de la túnica flotant de la fada i se'n tornà al seu palau.

V

Caminava suaument, enlaire la esbelta testa, i tota ella es movia amb el ritme magestuós i gràcil del mar.

El palau de Mariflor s'alçava en la falda d'una muntanya de la costa brava que la amparava contra les inclemencies del mar; les aigües tenien allí la forma d'una gran ferradura que's fiqués terra endins; i en sos extrems dues altíssimes muntanyes el guardaven, com gegantins centinelles, de la furia dels vents.

Al tornar Mariflor al seu palau va quedar tan sorpresa com si mai hagués vist el mar. La lluna, alta, rodona, clara, en mig d'aquella llenca de mar hi brodava un camí brillant, fosforescent, talment de plata. Les altes muntanyes projectaven una sombra densa a cada costat; i les ones, una darrera l'altre, besaven la platja daurada deixant-hi una franja d'espuma que s'anava fonent depressa. Als costats; les ones batién les pedres despreses dels macius i la espuma saltava enlaire, enlaire, caient de nou com una pluja d'estrelles.

Mariflor quedà extasiada devant tal concert de lluna, mar i muntanyes. De primer no-sentí mes que aquell bruit a que estava tan acostumada; aquell bruit de les ones que's descapdellen al mig i als costats de la ribera fent que's perllongui com si fos un lament. Després la espuma densa com la gran inquietut que segueix a les catàstrofes; després l'aigua que corra impulsada i una remor com un sospir, com una queixa de vides que segueixen una ruta signada per altres vides i altres destins.

Als pocs moments de contemplació Mariflor comprenqué el gran concert.

O' aquell mar! Aquell mar canta la cançó que's porta a l'ànima: és de promesa si el qui la escolta es una ànima

enamorada; de lluita formidable si es una voluntat que vol obrir-se pas; de tristesa i tímidesa si la desgracia ens assetja.

VI

Una alenada d'aire humit despertà a Mariflor del seu éxtasi. I pensà que pod-ser era massa tard, que haurien notat la seva absència al palau; i es posà a correr adalèradament, però prompte se tranquilitzà quan vegé brillar al lluny les finestres per on sortia la llum de la festa, i allavors abreujà el pas per a no arribar fadigada.

Al arribar al jardí oí la Primcesa la veu del poeta que en aquell moment recitava un poema. Estaba l'amor tan ben expressat en les càlides estrofes, vibraba la veu amb tons tan dolços i apassionats que Mariflor, per un moment, cregué trovar-se encare a la vora del mar gran.

Com si el poeta la hagués pressentida, alçà la veu més potentment, d'un tò imperatiu, i la Primcesa, resporguent a la crida, començà a caminar tan suaument, per no deixar d'oír-lo, que amb els seus peuetes, més que petjar la terra, semblava acariciar-la.

Arrivà a la porta del saló sens ésser apercebuda, però ella i el poeta se végeren al instant i es miraren; fou una mirada aquella tan intensa; hi havia tanta compenetració i tan gran amor que les parelles de cortisans tingueren consciencia de que algom havia passat i en foren sorpresos; però com eren llurs ànimes vulgars, al no trovar la explicació material d'aquell fet tornaren indiferents als seus flirteigs, mentres el poeta i Mariflor estigueren tot el demés de la festa en l'extasi del veritable amor.

Quan ella digué als seus pares que ja el seu cor tenia un elegit varen ésser-ne molt contents; però al saber que aquest era el poeta la llur sorpresa fou tan gran que no atinaren a dir rè. I res pogueren dir, car hi havia un tal tò de veritat en les paraules de Mariflor que al cap de pocs dies se celebraren les seves esposalles amb el trovador, que's feren amb gran pompa i contentament de tots.

Figureu-vos si seria felix aquell poble que tingué per sobirans un rei poeta i una reina enamorada.

FLORDENEU.

POETES FRANCESOS

De ANDRÉ CHÉNIER

Un infant

Jo encare era un infant qu'ella era gran i bella
i em somreia, tranquil·la, i em cridava a prop d'ella.
Dret sobre'ls seus genolls, la meva mà infantina
li afalagava el rostre, i els cabells, i la sina;
la seva mà, sovint, amable i benevolenta,
fingia castigar ma infantesa imprudenta.
I era enfront sos amants — vergonyós jo restava —
que la tendre beutat com mai m'acariciaba.
De vegades... mes, ai; ¿què's sent a aquella edat?
Dels petons de sa boca ¿qu'es lo que m'ha restat?
I això que'ls pastors deien, davant del seu encant:
¡Oh, quant de bé perdut. Oh, venturós infant!...

El·legia

Per què el teu cor, doncella, son dol em vol callar?
Fuges i ja no rius; cap cosa no et plau ja.
En va a tos dits la seda sos colors ofereix;
la agulla ja no broda mes flors i s'hi llangueix.
No't plau sinó ensomniar-te, sola, errant i silenta,
i es pà'l·lida la rosa de ta faç innocentia.
A', que en això mon ull es expert dies ha!
Es inútil que'm vulgues ton amor ocultar.
Les belles fan amar i elles amen; les belles
ens encanten; feliç qui pod essè amat d'elles!...
Sies amable i tendra (bé cal ser-ho un instant).
Sies fidel, si pods. I digues com i quan...
quin jove d'ulls de zàfir, sol·licit, sens audacia,
de cabells bruns, de front ple de llum i de gracia...
Enrogeixes? Creuria que t'he dit el seu nom.
Si el dec coneixè. Es ell, el qui ve a aquest tocom
i passa tantes voltes davant ta casa, i tu
espies el seu pas sens que't vegi ningú.
I quan s'envà, ton ull l'esguarda avidament;
i quan no es veu encare l'esguarda llargament.
Ningú, en est bosc veí, on tres festes brillantes
fan volà en el bon temps les nimfes trïomfantes,
ningú té el noble albir i el domini serè
de sotsmetre un corcer al voler del seu frè.

La germaneta

Ah! no es pas an a mi que'm volen plaure, encare.
Ma germana més prest va néixer de la mare.
Si qualques bells pastors porten una flor bella
jo veig com, oferint-me-la, se van mirant an ella.
Si lloen l'atractíu que brilla en mon visatge
diuen a ma germana: «Es ta mateixa imatge.»
Ah ¿per què encar no he vist sinò dotze vegades
la sega? Cap amant me canta en ses tonades.

Cap me diu que, si soc infidel, morirà...
Mes, espero; soc bella i el temps prou que vindrà.
Jo ja sé que no's veuen encants més desitjats
que una cara rodona, i uns llargs cabells daurats,
i una boca petita, i el marfil d'unes dents,
i unes negres parpelles, i uns ulls blaus i rïents.

El·legia

O' el feixuc esclavatge i els forçosos afanys!
O' el veure, en la mes bella florida de mos anys,
flotar mos jorns, teixits d'anels i de dolors,
entre el flux i reflux d'esperances i plors!
Sovint, laç d'esclavatge i laç de la aborrida
beguda d'aquest càlzer amarg que'n diuen vida;
laç del menyspreu dels niscis i de la pobretat,
mos ulls fito en la tomba, mon assil desitjat.
Jo somric a la mort voluntaria i segura;
voldria gosar rompre la humanal lligadura;
el ferrè salvador que l'ha de rompre, ja
m'esglai a els ulls i trem a dins la meva ma.
Però mon cor desperta i el glavi torna enrera:
mos parents, mos amics, l'avenir que m'espera,
mos escrits imperfectes... Car al propi esguardar
d'un vel especial se sab l'home voltar.
Per mes que a un malestruc destí sia junyida,
d'un abraç invencible l'home abraça la vida
i cerca amb gran daler, mes bé que per morir,
un pretext qualsevulla per viure i per sofrir.
L'home ha sofert i l'home sofreix: orb d'esperança,
fa via vers la tomba de recança en recança,
i la mort, l'infalible goriment de tot mal,
li sembla un mal novell, de tots el més fatal.

JOAN ARÚS COLOMER, trad.

EL GLOSARI DE «XENIUS»

Amb motiu de la edició completa del Glosari de Eugeni d'Ors, un nostre company ha publicat un article en un confrare local, el qual ens complavem en reproduir tot fent nostres les seves apreciacions:

Xenius és indiscutiblement un esperit nou a Catalunya. Podria dir-se d'ell que continua en la nostra terra notables accions passades. Sí. Mes també ha dut accions novelles, accions inèdites a Catalunya. Milà i Fontanals posaria segurament la seva mà patriarcal damunt d'una espatlla seva a guisa de germania. Mes sempre restaria una altra espatlla on no hi podria posar la mà ningú. Tan sols la deva Pal·las Athenea podria abraçar-lo amb un fervor de mare. Car en ell convergeixen totes les ideologies.

Xenius significa a Catalunya la purificació de la Enciclopedia. Es l'esperit mediterrani purificant la crosta del món de les idees. Devot d'una religió, d'una cultura nova, que és a l'ensempe, o' paradoxa, una de les més velles cultures, ha volgut infondre la seva llum dintre les ments catalanes, i aquest seu gest de devoció l'ha consa-

grat sacerdot del novell rite. Fill d'una època no massa pura s'ha elevat, en un gest ben català, a un món nou. Ell és ara a nostra terra el cimacle d'un campanar que furga en les regions de les idees belles. Es la consciència del món hel·lènic dintre la còrpora del món d'avui. En una paraula, imitant a un personatge d'una tragedia maeterlinckiana, podríem dir que Xenius és l'ànima de Plató reapareguda sobre la terra.

Mes, així com una consciència és rarament acompassada a les accions del cos, Xenius no és també massa acompassat al viure del nostre món ideològic. Catalunya és una terra on tots els mals vents hi creuen, i el nostre glosador deu eternament obrar de mur contenidor. La seva tasca

és defensiva i defensiva. Es crear bò i destruir dolent. Es caminar endavant i lluitar contra una legió de crancs que volen desfer la seva obra. I aquesta feina defensiva, en la nostra terra, no és gaire fàcil. El nostre poble és un d'aquells que no's deixen convèncer raonant: cal convence'l amb accions. Per çò acota el cap davant de la realitat d'un Institut de Estudis Catalans on Xenius hi ha dut el seu esforç, però, en canvi, arrufa el nas davant de la brillant definició de raça que significa «La Ben Plantada».

La seva acció té, doncs, un doble valor. Entra quasi en el món de la estratègia. Perque el crear simplement, el caminar en línia recta és cosa planera quan se duu instintivament la llum de les idees pures. Però Xenius no ha pogut fer-ho així. Ell ha degut mirar enrera i aprofitar elements vells i purificar-los i posar-los en camí talment com s'educa un infant. La seva tasca ha sigut de cultura i de educació a la vegada. Per xò la seva obra no podia limitar-se a un treball personal, sinó que havia de recórrer a la vida periodística. De la nova escola mediterrània ell no podia limitar-se a esser-ne un devot, sinó que devia tornar-se'n l'apòstol. I d'açò n'hi havia de pervindre més dolor, però també més eternitat. Treballant pels altres, Xenius feia sense adonar-se'n una obra que l'havia de consagrar. Car ell, segons aquella classificació carneriana, no cercava l'afalag de l'exit i anava de dret cap a l'immortalitat.

La immortalitat no significa vendre molts llibres, ni tenir una estatueta en qualsevulla avinguda, ni figurar la obra literaria com a text de les escoles d'infants. En més d'un recó de Biblioteca o Arxiu s'hi és arraulida una obra quasi desconeguda que té reflexes d'eternitat. La immortalitat no la fa la gent i el públic, sinó que's fa ella mateixa.

Eugeni d'Ors, escrivint el seu Glossari, ha creat una cosa que perdurarà. Per de prompte, aquest diví favor ja li pervé de la índole del seu treball. Ell ha inclòs en la seva obra un troç palpitant del temps. Es una època que és perpetua. I no a la faisó

narrativa dels novel·lares, sinó segons la més viva dels comentadors. Xenius, en les seves gloses, no fa reviure el temps amb una fredor narrativa, sinó glosadora, esmenadora. Car ell, vivint l'esperit d'aquell precepte de Goethe que'ns diu de pensar novament lo ja pensat, *ha pensat el temps de nou*. Tota la seva obra respira una frisança d'esmena i de purificació. El seu glosar és acostar els batecs dels temps i els batecs del seu esperit mediterrani per a fer-ne un ritme únic.

Car no és altre cosa això que Marcel Robin anomena «Summa ideològica dels temps moderns». L'objectiu del Glosari és: registrar, arxivar, però també corregir. Es definir les coses tal com són i tal com deurien ésser. Es arrencar del temps les lliçons que'l Glosador ja's duia apreses en el pregó del seu esperit.

Xenius, amb el Glosari, ha donat un exemple a seguir. Ha obert les portes del seny i ha mig clos les del instint. Fins ara havia cregut molta gent que a Catalunya no's podia fer literatura sinó per mig de sensacions i de sentimentalisme. Bò és que hi hagi de tot. Però bò també és que predominin els qui escriuen pensant que no els qui escriuen sentint. D'aquests primers se'n treu un profit indiscutible, perquè ells són una mena de pedrera d'on s'extreuen els materials per a les construccions de l'esperit.

Glosari de Xenius serà sempre una obra viva, inagotable. D'ella se n'extrauràn les idees com si fossin blocs de granit. En ella s'hi trobarán lleis, solucions i reactius com si la magna obra d'Eugeni d'Ors fos també un gran laboratori d'idees on el Glosador oferís a les joventuts intel·lectuals de Catalunya els elements per a la resolució dels grans problemes ideològics.

ROLAND

LLIBRES

«MALA LLEVOR»
per M. ROGER I CROSA

En Miquel Roger i Crosa, en aquesta novel·la que ens acaba d'oferir, vé a remarcar-nos una vegada més la seva personalitat de narrador de les lluites del cor qui trasbalcen i fan mòmurer sovint nostres accions i estimulen i posen en acció els nostres afectes.

En Roger pod-ser és, actualment, el novel·lista català més sincer i més senzill que tenim. Les seves obres ni són basades en temes trascendentals ni enclouen qüestions de ètica, ni tanquen filosofies torturadores, ni arguments tràgics. Ell, sencillament, omplerta la seva ànima dels més purs sentiments morals, planteja els seus problemes—i diem seus perquè resulten força personals, i, per tant, plens de originalitat,—deixant lliure la seva fantasia, i a poc, sorgeixen les escenes descriptives, les lluites internes dels personatges, als quals ell dóna forma viventa, els sacrificis d'amor, els canvis de vida, el misticisme i el dolor agermanats, i la pietat, la puresa i l'amor resolent sempre les flaqueces i les equivocacions humanes.

I tot aquest seguit de problemes, tractats per ell, exposats amb la sencillesa i naturalitat amb que els exposa, interessan, es fan agradables i fins arriben a portar al con-

venciment moral de la acció que desenrotlla a qui els llegeix; conseguint això, a ben segur, per la sinceritat i justesa especial com presenta els tipus, explica les escenes i fa parlar els personatges, tenint bona cura d'excloir tot lo que pogués ésser o resultar amanerat, extraordinari o tendencios.

En aquesta seva darrera novel·la, «Mala llevor», es desenrotlla un problema moral i rel·ligiós, que En Crosa resol sense cap mena de rebuscament, presentant personatges tan justos com el del fill del fabricant d'agulles, jove disolut i pervertit qui ha sigut tresbalçat amorosament per la ingènua i esperitual Na Gracia, figura femenina envolta de puresa, tota ella sentiment, quals personatges juguen els primers papers del llibre.

Nosaltres sabem bé que al parlar de En Crosa no donem a conèixer un nom estrany entre els que conreen la literatura catalana: els seus triomfs han sigut prou nombrosos per a consagrar-lo definitivament escriptor excel·lent i personalíssim, i estem segurs de que no defallirà en el gloriós camí de perfecció que té emprès, el qual ha de portar-lo, indubtablement, a ocupar un dels primers llocs en la nostra novel·lística contemporània.

*
**

Mestre Ruyra, al qual està endreçat el llibre de que venim parlant, obra les primeres pàgines amb un sentit pròleg, correcte i mesurat com tot lo que surt de la seva privilegiada ploma, omplert de cristiana bondat, donant coratgia al autor, del qual fa una fervorosa alabança.

La edició és deguda al meritíssim impremtaire de Sant Feliu de Guixols, N'Octavi Viader, essent orlada amb força elegància per son fill Jeroni.

J. S. I C.

L'influència de Valencia en Vives

I

Considerant aquella època admirable de la Renaixença espanyola amb la seva esplendor literària d'un Antonius Nebrissensis, un Arias Barbosa, la seva glòria acadèmica de Jimènez i Alcalà, la brillantor de la Cort de Ferràn i d'Isabel, no pod mirar-se com a complerta cap informació sobre la Renaixença meridional, per molt que detalli les manifestacions de la vigoria intel·lectual italiana, si omiteix la inclusió d'Espanya dins la prespectiva. De fet, en els començaments del segle XVI ben apart del poderós moviment lingüístic de l'Itàlia, existiren moviments de Renaixença, conscientment regoneguts per tota l'Europa culta; el de França, associat amb el nom de Guillem Budé; el dels Països Baixos representat per Desideri Erasme i el d'Espanya la capital contribució al qual s'encarna en la persona de Joan Lluís Vives. Aquests tres noms foren regoneguts com el gran triumvirat dins la república de les lletres.

S'ha dit que «Lluís Vives no més fou espanyol per l'ac-

cident de la seva naixença» (1). La tèsi que provarè d'exposar i d'il·lustrar, serà oposada an aquesta afirmació. Donarè raons en favor de la opinió de que les circumstancies naturals qui envoltaren la creixença de Vives produïren en ell una profundíssima impreisió i dins l'alambic de la imaginació seva, treballaren el seus pensaments, modificant-los, com sobretot s'observa en la seva obra estructural més important *De Tradendis Disciplinis*, d'aital faisó que no serà desacertat cercar en la seva ciutat nadiua i en la seva patria, la font d'algunes de les seves més sorprenents i originals opinions en materia educativa. Fou a València on nasqué Lluís Vives en 1452 i a l'Escola o Academia valenciana (com s'ha confirmat més rescentment pels seus estudis amb sanció Papal), que Vives feu les primeres lletres. València havia adquirit plena consciència del gran canvi produït per la Renaixença i del gloriós prestigi de la Cort de Ferràn i d'Isabel. Cert és, que en alguns respectes València es mostrava reaccionaria. Així, en 1481, el notable escriptor Antoni Calà Harana del Ojo conegut per tot Europa amb el seu nom llatinitzat d'Antonius Nebrissensis, produí les seves *Introductiones latinae*, espasant la gramàtica llatina segons els principis de la Renaixença i, durant llarc temps encare, se perllongà en les escoles espanyoles la lluita entre'ls vells gramàtics del migevalisme i la nova gramàtica d'Antonius Nebrissensis. Pèls temps mateixos en que Vives estudiava a l'Escola de València, el seu mestre, Amiguet, l'incità a resistir una nova edició de la gramàtica d'Antonius preparada per Petro Badía, i publicada en 1505. La historia diu que Amiguet induí Vives qui aleshores apenes tenia quinze anys, a escriure i a pronunciar declamacions contra Nebrissensis i Badía. Però aquesta oposició dirigida pèl mestre de Vives, fracassà i la nova gramàtica penetrava a la Academia valenciana en 1507. No cal traçar aquí la historia de les escoles valencianes, la qual culmina amb la fundació de la Universitat. Això ho han fet ja plenament el senyor don Vicente Vives i Liern en son llibre *Las Casas de los Estudios en Valencia* (1902) i el senyor don Francisco de P. Vilanova i Pizcueta en la seva *Historia de la Universidad Literaria de Valencia*. Vives dona una descripció de l'Escola Valenciana en la seva *Oracio Virginis Marue* (2). Les tradicions intel·lectuals i literaries d'aquelles escoles remontaven a 1245, el reialme de Jaume I de Aragó el *Conqueridor*, i evidentment havien exercit estreta influencia en aquella ardent joventut valenciana i entre ella, especialment, en Joan Lluís Vives.

En quant a la participació personal del noi Vives en aquell moviment, el seu viu sentiment de llealtat, s'evidencià en l'apoi que donà a la opinió del seu mestre. Més tard, però, en la de *Causis Corruptarum Artium* (3) va regonèixer Nebrissensis com a escriptor qui, per la seva variada i vasta erudició, puix era versat en tota mena de literatura, podia haver assumit qualsevol tasca o dignitat que s'hagués proposat.

Mentres Amiguet havia anat inspirant al lleial escolar

(1) En un capítol referent a la historia espanyola en temps d'el Renaixement, escrit per un erudit de gran il·lustració i penetració, les opinions del qual són dignes d'alt respecte, el difunt Mr. H. Butler Clarke en la «Cambridge Modern History», vol. I, p. 379.

(2) «Opera» 1792-80, vol. VII, p. 127. V. Foster Watson: «Vives: on Education», p. xlvii, n. 27.

(3) Llibre II, cap. 2, «Opera Omnia», editat per Mayans a València 1782-90, pp. 84, 85.

aquell antagonisme contra la nova gramàtica de la Renaixença, València devenia una ciutat remarcablement progressiva, oberta a les noves idees i Vives, sens dubte, respongué com calia a les influencies d'aquell medi. València fou la primera ciutat d'Espanya qui establí una impremta en 1471. El primer llibre clàsic imprès a Espanya, sortí de l'Impremta valenciana en 1475 (1). Més tard, en 1521, essent Alonso Manrique gran Inquisidor, varen ésser capturats dos grans embalatges de literatura luterana en un vaixell holandès i cremats en la plaça del Mercat a Sant Sebastià. Anaven dirigits a València.

Ja veiem, doncs, com la ciutat nadiua de Vives, a despit dels mestres conservadors i dels estudiants acadèmics, s'associava amb tot allò què, en relació amb aquella època, representava un moviment progressiu intel·lectual i literari, influïnt fortament damunt d'una joventut ben dotada i ardent de saber, encara que de moment aquesta no realités la plena significació d'aital moviment. Mes, apart encara dels esdeveniments de la Renaixença contemporanis amb l'infantesa de Vives, les primitives tradicions històriques bategaven estimuladores. La mateixa paraula València era mirada com equivalent del nom de Roma, puix Roma era derivada del grec *Rome*, i axí significava lo mateix que València, es a dir, Poixança. Havia sigut capital dels edetans i colonia romana, «poixanta ciutat com se considerava, va ésser presa en 413 pèls goths i en 712 va caure baix la dominació dels maures els quals li dugueren la prosperitat i les fonts de riquesa que mai més ha perdudes». En les mans mahometanes, València mostrà una notable iniciativa emprendora i es va constituir en república independent.

Després de vint mesos de siti, Rodrigo Ruy Díaz de Vivar, el Cid Campeador, unit per naixença amb Burgos, amb el seu exèrcit d'«ardits aventurers» arreballà València als maures en 1095, dominant-hi fins a la seva mort en 1099. València, no sempre tan poderosa com pretenia ésser pèl seu nom, tornà a caure en mans dels maures i fou finalment guanyada a Espanya per Jaume I d'Aragó en 1238, devenint part dels dominis castellans pèl matrimoni de Ferràn i d'Isabel. València conservà i conserva avui dia, els fruits dels sòlids serveis dels maures envers la seva agricultura i la seva industria i el refinament de maneres i la cortesia han deixat una marca ben distintiva en aquella provincia. Cada cop que València era conquerida, s'assimilava sempre noves característiques que en mig la seva unitat, revelaven diversitat de traços. La predominància literaria i científica dels maures, des de'l segle VIII al X, donà una gràcia i un encís especial a la literatura valenciana que expliquen fins a cert punt la gran superioritat dels seus distingits metges i advocats. Aquest agut interès pèl dret i la medicina és característic de Lluís Vives —sobretot en el seu llibre d'educació, *De tradendis disciplinis*,— i es per aixó que podem atribuir l'origen del seu interès per les materies mèdiques i legals a la tradició valenciana, especialment si recordem l'afecte amb que'ns parla del seu avi matern el jorisconsult Enric March (2)

(1) J. E. Sandys: *History of Classical Scholarship*, vol. II, p. 157, Von Hefele refereix que en 1478 fou feta a València una traducció de part de les Sagrades Escriitures pèl germà de sant Vicens Ferrer.

(2) Pod veure's una informació sobre la família dels March en la Introducció a «Les obres d'Ausias March», vol. I, publicades per l'Institut d'Estudis Catalans.

qui inicià Vives en Dret a València i del seu amic el metge Joan Población (1).

La predilecció dels valencians envers la medicina derivada dels alarbs ens explica també l'interès vivíssim demostrat per Vives en son tractament suggerit per a'ls pobres febles i malalts, i especialment quan se refereix als anormals i afligits i a la necessitat d'una pública provisió municipal en favor d'ells. L'al·lusió als sords i muts en el *de Anima* (2) pod ésser molt bé deguda a experiències fetes a València i és digne de remarcar-se que si s'exceptua Rodolf Agrícola, Vives sia palesament el primer escriptor que tracta de l'aspecte educatiu de la sordera. Respecte a la ceguetat probablement s'en han ofert a la observació de Vives quan era noi a València, alguns casos. Naturalment, els escriptors del Nord d'Europa vivint en encontres on l'acció directa dels raigs del sol no és sentida amb tanta intensitat, eren menys portats a estudiar aquesta matèria.

València és amb justícia descrita com el «jardí d'Espanya». Els seus arroçals amb el sistema moresc de regadiu són cosa sorprenent per al viatger nòrdic. A més a més, és rica en tota mena de llegums i fruits i el seu clima subtropical no podia menys de romandre com a delitosa memòria en aquell que el fat dugué a passar la darrera part de la seva vida en el Nord d'Europa. No existeix a Espanya cap ciutat que compti amb homes i dones mellors dotats físicament ni que posseeixin un sentit més pregó dels matisos de la vida en cada ocasió, així en maneres com en vestir com en tota mena de discerniment. No cal duptar que aquestes característiques eren tan marcades en temps de Vives, com ho són avui. El qui visita València, és atret per la Catedral i aquella remarcable mostra d'arquitectura gòtica—la Lonja—que és a l'ensem un signe exterior de la prosperitat de la indústria de la seda a València. No obstant, encara que la torre de la Catedral

(1) V. p. 34 infra. Aquests assumptes són considerats especialment en la "De Subventione Pauperum" de Vives, encare que en el "De Anima" se fan al·lusions que ben bé poden haver sigut suggerides per les tradicions mèdiques valencianes.

(2) "Opera", III, p. 375.

—el Micalet—va ésser construïda abans la fi del segle XIV i la Lonja cap a últims del segle XV i ambdós, per lo tant ja existien en temps de Vives, no és pas d'aquests interessants edificis que'ns parla en els seus llibres: són més aviat les coses naturals de la seva estimada terra i les característiques de la bategant vida humana a València lo qui atrau els pensaments de Vives; lo que ell desitja descriure als altres. Tot allò aparegué als ulls de Vives com aparegué als de Richard Ford (1). Si els poetes de l'antiquitat col·locaren els seus Camps Eliseus a les vores del Betis, els alarbs amb no menys justícia, col·locaren el seu paradís en *l'Horta*, el jardí del Turia. Imaginaren que el cel era sospès demunt d'ella i que n'havia caigut un troç a la terra —*cælum hic cecidisse putes*.

Un dels rel·levants mèrits de Vives és el d'haver romput amb les subtilitats i abstraccions migevals, donant-se a l'espontani i saborós gaudiment de lo concret. Fugint de lo metafísic girà son esguard vers lo físic, lo natural.

Vives deixà València aproximadament als disset anys d'edat, mes els efectes de les primerenques circumstancies que l'envoltaren, no s'esborraren en ell mai més. En 1538, deu anys abans de morir va escriure les seves *Exercitationes Linguae Latinae*. Aquest llibre consisteix en vinticinque diàlegs o col·loquis per a escolars, escrits amb el propòsit d'exercitar als estudiants en parla llatina, escrits en bon llatí, i per a expulsar de les escoles les frases barbres que s'havien anat agombolant en l'ensenyança del llatí durant l'Edat Mitja i que seguien dominant de manera universal gairebé, en les escoles ordinaries. Però a més a més del propòsit d'introduir el bon llatí, aquests col·loquis se esforcen en oferir assumptes interessants per a la conversa dels alumnes.

(1) "Hand-book for Travellers in Spain", 1845, vol. I, p. 429. La primera edició de la "Espanya" de Ford és avui rara. Mes com a resum de les antiquitats i tradicions d'Espanya, encara no ha sigut superada per cap llibre anglès sobre aquell país.

(Seguirà)

LES ARTS GRÁFIQUES - JOAN COMAS - SABADELL

Antiga Casa Moragas
9111 - ROSA - 9111
SABADELL

FÀBRICA DE COTILLES
DE TOTES MENES

ESPECIALITAT EN LA HETXURA RECTA
Gran assortit amb els últims models de París :

Variat assortit en Merceria i Novetats
Bisuteria, Quincalla, Perfumeria,
Guants i Pelleteria

Puntilles de totes classes
Dipòsit de Brodats en blanc i en color

Paraigües - Vanos - Cinturons - Petaques
Cigarreres - Portamonedes

Mútua General de Segurs

SOCIETAT D'ACCIDENTS
DEL TREBALL

CONCELL ADMINISTRATIU

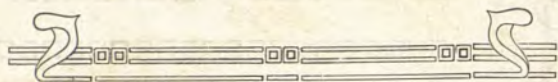
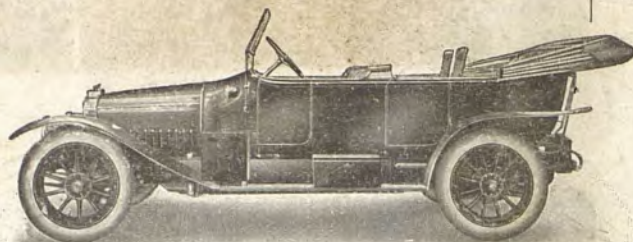
President: Trinitat Rius i Torres. — Vis-President: Josep Mansana Terrés — Secretari: Pere Calvet Pintó. — Vocals: Tomàs Recolons Lladó; Jaume Brutau Manent; Joan Torres Vilanova; Lluís Guarro Casas; Romà Regordosa Soldevila; Caietà Marfà Clivillés

AGENT EN AQUESTA CIUTAT FELIU CAROL

BALAGUER, 152 :: TELÈFON 293

AUTOMÓVILES Y MOTOS

N. S. U.

CAMIONES Y OMNIBUS **BERNA**

M. COMERMA

CALLE DIPUTACIÓN, núm. 297

BARCELONA

Sub-Agencia en Sabadell: JUAN COMAS FAURA :: Rambla, 81

A

lmacén de Ro- llos de Música

para pianos con aparato
combinado de 65 y 88 notas

§ § §

VENTA DE PIANOS CON APA-
RATO GARANTIZADOS § § AFI-
NACIONES § § REPARACIONES
§ § CAMBIOS Y ALQUILERES § §

§ § §

JUAN COMAS FAURA
Teléfono 46 · Sabadell · Rambla, 81

CABALLOS EXTRANJEROS DE LUJO
Y DE TIRO PESADO

COMPRA Y VENTA

MARCA FABÓ

RAMÓN JIMÉNEZ

Calle Comercial, 19

BARCELONA

15/48